

Het
rechteroog
van de
officier
was bedekt
met een
donker
verband.

ELENA

**Er zijn stemmen die klinken
als een belofte van geluk**

Kort verhaal van Konstantin Paustovsky

KONSTANTIN PAUSTOVSKY, die in juli van dit jaar op 76-jarige leeftijd in een ziekenhuis te Moskou is overleden, heeft enkele grote romans op zijn naam staan en daarnaast tal van korte verhalen. Hij is vooral beroemd geworden door zijn prachtige natuurbeschrijvingen, waarin hij zich onderscheidde door een indrukwekkend beeldend vermogen en een lenig gebruik van de taal. In ons land verwierf hij bekendheid door zijn oorlogsverhaal „Sneeuw”. Men heeft hem in Rusland dikwijls verweten dat hij in zijn romans meer aandacht besteedde aan de schildering van de natuur dan aan het propageren van de communistische ideologie.

De kunstenaar Petrov werd in het tweede jaar van de oorlog opgeroepen. Hij woonde toen in een grote stad in Centraal-Azië, waarheen hij van Moskou uit was geëvacueerd.

Ten zuiden van de stad verhief zich de sombere muur van het Alataugebergte. Het was vroeg in de winter en de bergtoppen waren bedekt met sneeuw. De koude huizen stonden er 's avonds zwijgend en donker bij. Slechts hier en daar flikkerde een olielamp achter een venster. De straatlantarens werden vroeg gedoofd. De maan kwam op boven kale populieren en haar doordringend licht gaf de stad een onheilspellend uiterlijk.

Petrov woonde in een klein houten huis aan de oever van een bergrivier, die door de stad stroomde. Het geluid van het riviertje veranderde nooit. Gelegen op een dunne matras op de vloer achter de piano van de huiseigenaar luisterde Petrov naar het gemurmel van het water en achter de muur hoorde hij het trage, nooit ophoudende kauwen van buurmans oude kameel.

Het was nacht toen de trein vertrok. Er kwamen geluiden uit de bevroren iepen bij het verlaten station. In de zwarte Aziatische nacht woei de droge sneeuw tussen de wagons door.

Niemand kwam afscheid van hem nemen. Hij liet geen vrienden achter noch herinneringen; hij had het gevoel dat zijn leven tot stilstand was gekomen. Hij was nog maar dertig jaar, maar hij voelde zich ontworteld en oud.

Petrov stapte in, ging in een hoek zitten en stak een sigaret op. Op het perron stond een soldaat die hij niet kende. Hij nam afscheid van een jonge vrouw. Petrov hoorde de vrouw praten en zonder het te kunnen verklaren voelde hij zich opgelucht, dat zij de soldaat niet tutoyeerde.

Ze had een diepe, zuivere, heldere stem. Het was een stem, dacht Petrov, die je zou willen volgen als een roepstem uit de verte. Voor die stem zou je

door woestijnen gaan en door zwarte nachten en over bevroren bergpassen, met bloedende voeten verder lopen en, als de kracht je ontviel, zou je verder struikelen en verder kruipen, alleen maar om te zorgen dat je er kwam en, tegen de deurpost geleund, zeggen kon: „Hier ben ik. Ik ben gekomen. Stuur me niet weg.” Er zijn stemmen die klinken als een belofte van geluk.

Toen de trein vertrok keek Petrov uit het venster. Hij zag de jonge vrouw in een streep licht op het perron staan. Hij zag een bleek gezicht, een glimlach, een opgeheven hand — en dat was alles. De nachtelijke duisternis nam het gezicht weg.

„Als u in Moskou wordt opgehouden, belt u dan Masha op,” waren de laatste woorden van de vrouw tegen de soldaat. Ze gaf hem het telefoonnummer. Een tijd lang herhaalde Petrov het nummer, maar hij vertrouwde zijn geheugen niet en schreef het op in zijn militaire pas.

Gedurende de reis keek Petrov herhaaldelijk uit het venster naar de dikke laag sneeuw en de rij telegraafpalen, die zich verloor in de blauwgrijze verte. De stad in Centraal-Azië zonk verder en verder achter hem weg en er was geen terug. Ze werd een herinnering, vaag en onwettelijk, raakte verloren in de stroom van het leven, precies als een dag die geleefd heeft, verloren gaat tussen de driehonderdvijfenzestig dagen van een lang jaar.

De hele winter, de lente en een regenachtige zomer was Petrov in actie aan het front. Toen het leger door de Duitse stellingen bij Vitevsky brak werd hij aan het hoofd gewond. Hij lag drie maanden in het hospitaal en men besloot hem van daaruit naar een sanatorium te sturen om volledig te herstellen. Petrov vroeg naar de stad in Centraal-Azië te worden gestuurd, van waaruit hij was opgeroepen. Er bevond zich daar in de bergen een klein sanatorium.

„Maar, beste kerel,” zei de geneesheer-directeur, een man met borstelig grijs haar en versleten epauletten, „gebruik je verstand. Je hebt een maand verlof en de reis heen en terug naar die plaats kost je tien dagen.”

„Een enkele dag is soms meer waard dan een heel jaar,” zei Petrov.

„Ja, als de zaken zo staan... Als je bepaalde redenen hebt om het zo ver te zoeken,” mompelde de arts, „dan moet je het zelf weten. Ik heb geen bezwaar.”

De reis ging over Moskou. De trein zou er te middernacht aankomen en vroeg in de morgen zou hij doorreizen naar de stad in Centraal-Azië. Hij zou een vervelende nacht op het station moeten doorbrengen.

Petrov kreeg alleen gevoel van opwinding toen hij nog een heel eind van Moskou verwijderd was en de stoom van de locomotief de berkenbosjes aan het gezicht onttrok, terwijl de trein door de provincie Smolensk reed.

In de avond schoven donkere boerenhuizen langs het raam en vlogen sneeuw en de met rijp bedekte tuinen van Kuntsevo. Toen kwam het zwakke licht van het gedeeltelijk verduisterde Moskou in zicht en tenslotte gleden ze langs de holklinkende, verlaten perrons van het Byelorussky-station en stopte de trein.

Elena Petrovna deed het licht uit, liep naar het venster en schoof het gordijn opzij. Warme lucht steeg op uit de radiator. Over de daken van Moskou hing de sombere nacht.

Ziezo, dacht Elena hardop en drukte haar vingers tegen haar voorhoofd, wat ze altijd deed als ze nadacht. We zijn dus terug in Moskou na Centraal-Azië. Hetzelfde werk als vroeger, dezelfde vrienden. Alles precies zoals het geweest is. Wat wil je meer? Wat-wil-je-meer? herhaalde ze en toen zweeg ze.

Er welde een traan op in een hoek van haar oog. Ze veegde hem niet weg,

maar bleef uit het venster kijken. Het licht van de straatlantarens op de hoek begon te schitteren als de besuikerde ster op een kerstboom.

Als we het geheim van het geluk maar konden achterhalen. Waaruit bestaat dat geheim? Het is verschrikkelijk om altijd alleen te zijn, naar alles te kijken — zoals vannacht — over alles na te denken en niet tegen iemand te glimlachen, je hand op iemands schouder te leggen en te zeggen: Zie die sneeuw eens.

De telefoon op de tafel begon bescheiden te rinkelen. Elena nam de hoorn op. Een mannenstem vroeg naar Masha.

„Masha woont hier niet meer,” antwoordde Elena. „Met wie spreek ik?”

Na even nadenken zei de mannenstem. „Om u de waarheid te zeggen kent ze me niet. Het zou geen zin hebben mijn naam te noemen.”

„Wat vreemd!” zei Elena spottend.

„Ja, dat is het,” gaf de man toe. „Ik kom juist van het front.”

„Is er misschien een boodschap die ik aan haar kan doorgeven? Van haar broer? Die is ook aan het front.”

„Nee, ik ken haar broer niet,” antwoordde de stem en het werd stil.

„Wel, ik ben benieuwd,” zei Elena. „Of moet ik ophangen?”

„Nee, wacht u even,” zei de stem smekend. „Ik ben in Moskou en wacht op een trein. Ik telefoneer vanaf het Byelorussky-station. Ik weet niet of ik nog langer spreken kan. Er staat een hele rij voor de telefooncel.”

„Praat dan wat sneller.”

Elena bleef bij de tafel staan luisteren. Ze fronste haar wenkbrauwen, glimlachte daarna en stak haar hand uit naar het venster. Een grijs poesje klom in het gordijn, het keek haar aan.

„Niet doen! Wat mankeer je? Nee, het is niet tegen u, ik heb het tegen de poes,” zei ze lachend. „Ik luister, maar ik weet niet waar u het over hebt. Ja, ja, dat is zo. Wat vreemd. Maar het is wel

zo gegaan, geloof ik. Ik weet niet precies. Ik herinner me wel alles, het station en de nacht en de wind. Maar u herinner ik me niet... Hoe is 't mogelijk, alleen van mijn stem? U bent een rare, vindt u zelf niet? Wanneer gaat u weg? Ik weet niet wat ik denken moet... Natuurlijk heb ik meelij. Was u erg gewond? Aan uw hoofd? U zult zich wel doodvervelen daar op het station. Je kunt 's nachts niet door Moskou lopen. Dat moet u niet doen. Ze zullen u inrekenen. Ja, ik luister. Praat u maar door...

Het gesprek werd plotseling afgebroken. Elena legde langzaam de hoorn op de haak. Misschien belt hij nog eens, dacht ze en ze ging in de leunstoel bij de tafel zitten, greep weer naar haar sigaret en inhaleerde diep.

Er ging een kwartier voorbij, een halfuur, maar niemand belde. De klok sloeg twee uur. „Nee! dat houd ik niet uit,” zei ze hardop en ze sprong van haar stoel op. „Ik word er nog gek van.”

Ze snelde naar haar klerenkast en gooide die open. Het poesje vluchtte van schrik onder de divan. Elena haalde een zwarte japon te voorschijn en stootte haar flesje parfum om. Het poesje zat bevend van opwinding over de jacht onder de divan en stak haar wijdgestreekte pootjes uit naar een stuk kant en een kleine zakdoek die voorbij gleden. Zij vond het een leuk spelletje, al krulde haar neus van de vreemde lucht van die dingen zodat ze moest niezen.

Toen Elena de deur uitging sloeg de klok drie. Moskou sliep in het zwakke licht van straatlantarens en sneeuw. Een wachtpatrouille hield haar aan op het Pushkinplein. Ze liet hun haar papieren zien en vertelde dat haar man gewond was aan het front en op doorreis door Moskou op het Byelorussky-station zat en dat ze hem moest opzoeken. Bij het woord „man” bloosde ze, maar niemand van de soldaten kreeg het in de gaten.

Ze gingen van de ene voet op de andere staan en wisten niet wat ze doen moesten totdat de korporaal zei: „Het kan wel waar zijn wat u zegt, maar Moskou is in staat van oorlog, burgeres.”

„Ik heb nog maar zo weinig tijd,” zei Elena wanhopig.

„Dat is het vervelende,” mompelde de korporaal. „Als u meer tijd had, zouden we u vast en zeker meenemen. Zo zeker als wat. Goed dan. Sidorov,” zei hij tegen een van de soldaten, een nogal kleine man. „Houd een auto aan.”

De kleine soldaat hield een taxi aan zonder passagier. De korporaal onderzocht de papieren van de chauffeur, zei iets tegen hem en draaide zich toen tot Elena.

„Stapt u maar in! Sidorov, breng de burgeres naar het station... om te zien of u de waarheid spreekt,” vervolgde hij glimlachend. „En zorg dat u niet opnieuw wordt aangehouden.”

Elena stormde de groenige hal van het station binnen en was onmiddellijk buiten adem. Het leek of haar hart opgehouden had te kloppen. Als ze het had gekund, zou ze haar ogen gesloten hebben en tegen de muur zijn gaan leunen om te luisteren naar iets dat ver weg was en heel zwak scheen te trillen — het licht misschien van de lichtkroon van het station of misschien het bloed in haar slapen.

Doodvermoeide mensen zaten en sliepen op de banken. Op een der achterste banken zat een officier, mager, met een vermoeid gezicht. Zijn rechteroog was bedekt met een donker verband. Elena liep naar hem toe en zei: „En?” De officier stond haastig op.

„En?” zei ze nog eens en ze glimlachte. „Je ziet er precies zo uit als ik me had voorgesteld.”

Het stationsgebouw draaide om haar heen en wankelde. De in verwarring gebrachte officier ving Elena op en zette haar neer op de bank, waarvan hij zijn

bagage had weggenomen om haar een plaatsje te bezorgen.

Elena keek in Petrovs bezorgde gezicht, een prettig gezicht dat haar op een of andere manier vertrouwd voorkwam. Ze vroeg hem zacht. „Heb jij enig idee hoe dit zo gekomen is?”

„Nee,” antwoordde hij. „Is het van belang?”

„Misschien heb je gelijk. Het is niet van belang,” zei ze en ze zuchtte. „Arme jij, wat heb ik je aan het schrikken gemaakt. Je handen zijn ijskoud.”

Ze pakte Petrovs koude handen en begon ze tussen de hare te warmen.

„Dit is iets, dat blijven zal,” zei ze alsof ze tegen zichzelf sprak. Petrov zei niets. Er klonk tederheid en zorg in Elena's stem, zoals op die decemberavond op het station toen de wind de droge sneeuw van de akkers opjoeg. Petrov bleef zwijgen, maar het leek hem alsof hij haar heel veel had verteld, bijna alles.

De stad in Centraal-Azië verwelkomde Petrov met blanke sneeuw en een stralende zon aan een klare lentehemel. Er lag een dikke laag sneeuw op de oude bomen, op muren en telegraafdraden. Langs de brede straten, als valleien uitgegraven uit de sneeuw, schitterden bergen korrelige sneeuw als honderden witte diamanten. Sneeuwkrystallen zweefden door de lucht en bereikten nimmer de aarde.

Het zuivere, blauwige ijs op de bergkammen van de Alatau glansde boven de stad. Soms braken lawines los en spoten kolommen wit stof op. Ezels trippelden langs de straten en schudden hun oren, die wit zagen van de rijp. Het water klokte onder het ijs in de goten. Bevroren bloemen, bedekt met donzig sneeuw, bloeiden als reusachtige winterrozen in de voortuinen.

Petrov haalde diep adem. Hij kon niet genoeg krijgen van de winterse lucht. Hij kreeg pijn in zijn hoofd van het inademen ervan.

Met verbazing dacht Petrov, hoe hij deze stad een jaar geleden doods en somber kon hebben gevonden. Nu wilde zijn geheugen zich van het verleden alleen maar dezelfde vrolijke dagen herinneren, dezelfde heldere hemel, dezelfde geur van bevroren lover, dezelfde stilte in de eeuwenoude tuinen. Toen had hij dat alles niet opgemerkt. Waarom niet? Misschien omdat hij toen eenzaam was geweest en er altijd alleen naar had moeten kijken. Er was geen warme hand geweest, geen lachende ogen en geen diepe stem.

Petrov verbleef in een sanatorium buiten de stad tussen de machtige winterse bergen, waar de sterren 's nachts bevroren leken en overdekt met prikkelend ijs.

Hij leefde in een staat van voortdurende, vage opwinding, die overging in een gevoel van onmetelijk, bijna ondraaglijk geluk toen hij een telegram ontving van vijf woorden: „Haal mij op twintigste af.”

Na het telegram gebeurde alles als in een sneeuwstorm, die hem verblindde, hem het ademen moeilijk maakte en de wereld omtoverde in een witte regenboog — het station in de avond, de koelte van haar tedere, trillende lippen, haar stem, die in hun gezicht naar het sanatorium door de wouden van wilde appelbomen, het geluid van de watervallen, die wolken schuim opwierpen, door sneeuw en langs neergestorte bomen; de blauwe glans der sterren, die langzaam boven de bergen verschenen in een eindeloze, verblindende keten; de geur der braakliggende akkers, de bergen, de wind, die in hun gezicht woef toen ze op een helling stilstonden om te kijken naar de bergtoppen, die zich verloren in de onmetelijke nacht met de gedempte glans van gletsjersneeuw — en Elena's woorden, die ze rustig, haast in wanhoop uitsprak: „Dit is iets dat blijven zal... misschien voor altijd.”